

Kolmannen tien politiikkaa

Yhdysvaltalaisen kolmannen tien arvot ja politiikka vuoden 1992 jälkeen

MARKUS KANTOLA

ABSTRACT:
Third Way Politics:
The values and
policy of American
Third Way since
1992

The Third Way movement has tried to reinvigorate the Democratic party of the United States since the eighties. The advocates of the Third Way have claimed that their politics are based on the values of equal opportunity, community and responsibility. In social policy these values have clearly informed the policy prescriptions offered by the supporters of the Third Way. Still, there has been no consensus among the supporters of Third Way on how these values should be defined in practice. Because of these differences there has been no consensus (in terms of details) on what kind of social policy the movement should support. To ensure the long term vitality of the movement, the supporters of the Third Way should focus their energy on defining the core Third Way values.

Keskusta-vasemmisto on ollut ideologisessa identiteettikriisissä 1970-luvulta lähtien. Kriisiin syntyyn oli monia syitä. Kommunististen puolueiden hallitsemien valtioiden taloudelliset ongelmat söivät koko keskusta-vasemmiston ideologista uskottavuutta. Stagflaatio¹ heikensi luottamusta keynesiläiseen talouspolitiikkaan. Aggressiivinen uusliberalismi lisäsi kannatustaan niin äänestäjien kuin älymystönkin piirissä. Kriisiin on keskusta-vasemmiston taholta vastattu monilla eri tavoilla. Maa-kohtaiset erot ovat olleet suuria. Monet puolueet ovat yrittäneet hakea identiteettiä välillä oikealta, välillä taas keskeltä ja vasemmalta. Myös älymystön piirissä on esiintynyt lukuisia erilaisia avauksia keskusta-vasemmistolaisen näkemyksen uudelleen määrittämiseksi.

Ehkä merkittävin yritys maltillisen keskusta-vasemmiston uudelleenmäärittämisessä on kylmän sodan jälkeisenä aikana ollut niin sanottu ”kolmas tie”. Erityisen vahva tämä suuntaus on ollut anglo-

amerikkalaisissa maissa, mutta suuntaus on nauttanut kannatusta myös esimerkiksi Saksassa, Italiassa ja Chilessä. Kolmannen tien kannatus on tullut pääasiassa sosiaalidemokraattisten puolueiden piiristä. Yhdysvalloissa kolmannen tien kannatus on tullut demokraattisesta puolueesta. Kanadassa kolmannen tien tiehen ovat identifioituneet liberaalit. (Globaalin kolmannen tien historiasta, Studlar 2003.)

Kolmannelle tien kannattajien mukaan liikkeen ydin on piillyt yhteisissä arvoissa, jotka ohjaavat kolmannen tien politiikkaa. (Studlar 2003, 30.) Kolmatta tietä ohjaaviksi arvoiksi on usein nimetty mahdollisuuksien tasa-arvo (equal opportunity), vastuullisuus (responsibility) ja yhteisö (community). (Katso esimerkiksi Galston 2004, 75; Clinton 1991.) Tässä artikkelissa tarkastelen, mitä yhdysvaltalaisen kolmannen tien kannattajat ovat näillä arvoilla tarkoittaneet ja minkälaisia lakiehdotuksia he ovat näistä arvoista johtaneet. Erityisesti näitä arvoja tarkastellaan suhteessa hyvinvointivaltioon.

Mitä nämä arvot merkitsevät niille sosiaalipoliittisille toimenpiteille, joita hyvinvointivaltio harjoittaa?

Väitän, että yhdysvaltalaisen kolmannen tien sosiaalipoliittisten näkemysten suurimmat ongelmat ovat liittyneet siihen, että kolmannen tien kannattajat eivät ole päässeet yksimielisyyteen siitä, miten liikkeen johtoarvot tulisi määritellä ja minkälaista politiikkaa näistä arvoista tulisi johtaa. Toinen liikkeen ongelmista on liittynyt sen identiteettiin. Vaikka kolmannen tien kannattajat painottavat eroaan heitä edeltäneeseen keskusta-vasemmistoon² – yhdysvaltalaisen kolmannen tien retoriikassa tästä ryhmästä on käytetty muun muassa termejä ”vanhat demokraatit” ja ”liberaalit” – on liikkeen kannattamien arvojen pohjalta ajoittain vaikea nähdä selkeää eroa ”vanhojen” ja ”uusien” demokraattien välillä. Tätä ovat useat tutkijat painottaneet myös brittiläisten kolmannen tien kannattajien kohdalta. (Allender 2001, 57.)

Yhdysvaltalaista kolmatta tietä on tutkittu melko vähän (kattavin esitys liikkeen historiasta on Baer 2000). Eniten tutkimusta löytyy Bill Clintonin hallinnon harjoittamasta sosiaali- ja talouspolitiikasta (Katso esimerkiksi O’Connor 2002; Waddan 2002; Romano 2006). Tässä artikkelissa esitetty tulkinta kolmannelta tiestä tulee lähelle tutkimustraditiota, joka on painottanut kolmannen tien ideologista läheisyyttä sitä edeltäneeseen keskusta-vasemmistoon (tällaista tulkintaa ovat painottaneet muun muassa Hyde, Dixon ja Joyners 1999, 84; Higgs 2000; Driver 2004, 43). Kolmatta tietä on harvoin käsitelty monimuotoisena traditiona, jonka piirissä kaikki eivät suinkaan näe kaikkia kysymyksiä samalla tavoin. Pyrin Baerin tavoin tuomaan esille näkemystä, joka painottaa kolmannen tien sisäistä monimuotoisuutta ja ambivalenssia. (Baer 2000.)

Mahdollisuuksien tasa-arvo

Kolmannen tien kannattajat ovat yleensä painottaneet kannattavansa mahdollisuuksien tasa-arvoa. Kolmannen tien Democratic Leadership Council -järjestön (DLC) johtajan Al Fromin mukaan ”kolmannen tien filosofian ensimmäinen periaate ja pysyvä päämäärä on mahdollisuuksien tasa-arvo kaikille, etuoikeuksia ei kenellekään”. Valtion tulisi Fromin mukaan auttaa yksilöitä

nousemaan valtavirtaan, muttei pysymään siellä. Avainasemassa tässä suhteessa ovat Fromin mukaan hyvä koulutus, mahdollisuus kartuttaa vaurautta ja työpaikka yksityissektorilla. (From 1999.) Sosiologi Anthony Giddens, joka on osallistunut aktiivisesti yhdysvaltalaisen kolmannen tien muotoiluun (Giddens 2007a, xi–xiv), on niin ikään korostanut mahdollisuuksien tasa-arvoa. Giddens on kirjoittanut: ”Meidän tulisi kehittää dynaamisempi käsitys tasa-arvosta, painottamalla enemmän mahdollisuuksien antamista, kuin mitä vasemmisto on tehnyt ennen.” (Giddens 1999.)

Mahdollisuuksien tasa-arvon vastapoolina on kolmannen tien piirissä nähty ”loputulosten tasa-arvo”. Monet kolmannen tien kannattajat ovat korostaneet, että he eivät kannata lopputulosten tasa-arvon takaamisesta kaikille kansalaisille. Esimerkiksi Democratic Leadership Councilin vuoden 1990 New Orleansin julistuksessa painotettiin tätä seikkaa kirjaimellisesti. (Democratic Leadership Council 1990.) Anthony Giddensin mukaan lopputulosten tasa-arvoa ei tule painottaa, koska lopputulosten tasa-arvo ei onnistu ilman valtion jatkuvia ”tyrannimaisia” otteita. Tällä Giddens tarkoittaa ilmeisesti sitä, että valtio joutuisi laajentamaan radikaalisti omaa toimintasektoriaan, mikäli se haluaisi taata lopputulosten tasa-arvon kaikille. (Giddens 1999.)

Tutkija Alex Waddanin mukaan mahdollisuuksien tasa-arvon painottaminen on näkynyt esimerkiksi Bill Clintonin hallinnon ajamassa politiikassa. Clintonin noustua presidentiksi moni hänen hallinnossaan oli huolissaan siitä, että eriarvoisuus oli kasvanut Yhdysvalloissa konservatiivien pitkän valtakauden aikana. Mahdollisuuksien tasa-arvoa painottava politiikka nähtiin Clintonin hallinnossa eriarvoisuutta vähentävänä politiikkana. Waddanin mukaan koulutukseen panostaminen sekä Earned Income Tax Credit (EITC) -ohjelman vahvistaminen nähtiin Clintonin hallinnossa tärkeimmiksi välineiksi mahdollisuuksien tasa-arvon edistämiseksi. Investoinnit koulutukseen ja pienituloisia perheitä tukevaan EITC -järjestelmään nähtiin tärkeinä sen takia, että näillä investoinneilla katsottiin voitavan estää syrjäytymisen ja köyhyyden lisääntyminen. Koulutusta ja EITC:n nostoa painottanut politiikka vetosi hyvin myös demokraattien vasemmistoon. (Waddan 2002, 65–70.)

Koulutukseen panostaminen näkyi Clintonin hallinnon politiikassa esimerkiksi siinä, että Clin-

ton allekirjoitti 1994 GOALS 2000 -lain, jonka päämääränä oli liittovaltion asettamien standardien luominen peruskoulutukselle sekä kansallisten koulutustavoitteiden luominen. Vaikka monet lakiin kirjatut tavoitteet olivat osavaltioille vapaaehtoisia, oli laki siinä mielessä radikaali, että peruskoulutus on perinteisesti Yhdysvalloissa nähty paikallisasiana, johon liittovaltio ei saa merkittäväällä tavalla puuttua. (Celis 1994.)

Clinton ajoi ensimmäisellä presidenttikaudellaan niin ikään esikouluoikeuden antamista kaikille pienituloisista perheistä tuleville lapsille sekä oppisopimuskoulutusta syrjäytymisuhan edessä oleville nuorille. Voin mainitsemia työpaikkoja Clinton pyrki luomaan massiivisen investointiohjelman avulla. Liittovaltio olisi tämän ohjelman pohjalta investoinut suurilla summilla lentokenttien, siltojen ja teiden rakentamiseen. (Greenhouse 1993.)

EITC-ohjelma on pienituloisille perheellisille suunnattu ohjelma, jonka pääajatuksena on ollut se, että valtio maksaa pienituloisille takaisin näiden maksamia sosiaaliturvamaksuja. Valtion pienituloisille maksaman tuen suuruus määräytyy tulojen ja lasten lukumäärän mukaan. Clinton oli 1992 presidentinvaalikampanjan aikana luvannut, että hän tulisi työskentelemään sen eteen, että yksikään työssäkäyvä ei vajoaisi köyhyyteen. Tältä pohjalta presidentti Clinton ehdotti EITC-tukisummien nostoa sekä ohjelman laajentamista myös niihin pienituloisiin joilla ei ollut lapsia. (Kristoff 1993; Mufson 1993.)

Kaiken kaikkiaan kolmannen tien kannattajien näkemykset mahdollisuuksien tasa-arvosta näyttäisivät tulevan lähelle käsitystä jota filosofi Charles Frankel on kutsunut ”meritokraattiseksi näkemykseksi mahdollisuuksien tasa-arvosta”. Tämän näkemyksen mukaan esimerkiksi työpaikkojen pääsyvaatimusten tulee olla oikeudenmukaisia ja työpaikkojen tulee olla aidosti avoimia kaikille. Esimerkiksi hakijan fyysisillä ominaisuuksilla tai varallisuudella ei saa olla vaikutusta työtehtäviä jaettaessa. Työn palkitsemisen suhteen ei tämän näkemyksen mukaan pidä esittää minkäänlaisia tasa-arvovaatimuksia. (Frankel 1971, 203.)

Kolmannen tien mahdollisuuksien tasa-arvoa painottava linja sisältää paljon ongelmia. Monet tutkijat ovat kritisoineet erityisesti ajatusta, jonka mukaan mahdollisuuksien ja lopputulosten tasa-arvon pystyisi erottamaan selkeästi toisistaan. On

gelmalliseksi on nähty myös se, että yhteiskunta olisi huolissaan vain mahdollisuuksien tasa-arvosta, muttei lainkaan lopputulosten tasa-arvosta.

Sosiologi James Petrasin mukaan kolmannen tien mahdollisuuksien tasa-arvoa koskevassa ajattelussa on syvä ristiriita. Ristiriitaisuus näkyy siinä, että kolmannen tien edustajat kannattavat meritokratiaa ja rajoittamattomia markkinoita yhtä aikaa, vaikka rajoittamattomat markkinat tuhoavat meritokratiaa. Vauraus kasvaa kiihtyvällä tahdilla siellä missä vaurautta jo on samaan aikaan, kun pienituloisten määrä tulopyramidin toisessa päässä kasvaa. Vapailla markkinoilla tieto ja taito eivät luo vaurautta, vaan vauraus luo vaurautta. Kolmannen tien edustajat painottavat luokkanäkökohtien merkitysten katoamista, mutta samaan aikaan suuntauksen edustajat ajavat politiikkaa joka hyödyttää hyvätuoloisia pienituloisten kustannuksella. Kolmannen tien käytännössä kannattama politiikka tukee mahdollisuuksien periytyvyyttä, vaikka puhutaan mahdollisuuksien tasa-arvosta. (Petras 2000.)

Sosiologi Amitai Etzioni on painottanut samantyyppisiä seikkoja kuin Petras. Etzioni on kritisoinut ajatusta mahdollisuuksien ja lopputulosten tasa-arvon erottamisesta toisistaan. Pelkkä mahdollisuuksien tasa-arvo ilman huolta siitä, mihin tällainen tasa-arvo johtaa ei ole todellista tasa-arvoa. Lopputulosten tasa-arvon täydellinen takaaminen on Etzionin mukaan mahdotonta, mutta tähän on silti pyrittävä, koska suuret tuloerot tuhoavat Etzionin mukaan yhteisöllisyyden. (Hale 2006; Etzioni 2000.)

Taloustieteilijä Paul Krugmanin mukaan lopputulosten ja mahdollisuuksien tasa-arvon erottaminen toisistaan on mahdotonta. Ilman jonkinlaista lopputulosten tasa-arvoa ei Krugmanin mukaan voi olla myöskään mahdollisuuksien tasa-arvoa. Todisteena tästä Krugman on muun muassa esittänyt, että niissä maissa joissa lopputulosten tasa-arvoon panostetaan merkittäviä rahasummia, on myös sosiaalinen liikkuvuus suurinta. Krugmanin mukaan todellinen mahdollisuuksien tasa-arvo ei voi toteutua esimerkiksi silloin, jos kaikilla lapsilla ei ole oikeutta perusterveydenhoitoon. (Krugman 2007, 247–249.)

Petrasin, Etzionin ja Krugmanin kriittiset näkemykset pätevät joihinkin kolmannen tien kannattajiin (kuten esimerkiksi Fromiin), mutteivät missään nimessä kaikkiin. Kolmannen tien piirissä on esitetty myös voimakkaita epäilyjä liittyen mah-

dollisuuksien tasa-arvoon. Esimerkiksi toimittaja E.J. Dionne, joka on kehumut Clintonin ja Blairin näkemyksiä kolmannesta tiestä, on suhtautunut skeptisesti painotuksiin joita muun muassa From on esittänyt. Dionnen mukaan Fromin näkemys mahdollisuuksien tasa-arvosta saattaa johtaa ajatukseen, että koulutus voi poistaa kaikki sosiaaliset ongelmat. (Dionne 1998.)

Bill Clintonin hallinnon työministeri Robert Reich on laskettu kolmannen tien kannattajaksi (Whiting 2000, 267–268). Reich oli myös yksi Clintonin ideologisen sanoman luoja (Greenberg 2009, 35). Myös Reich on kannattanut mahdollisuuksien tasa-arvon lisäämistä, mutta myös hän on tuonut esille konseptiin liittyviä ongelmia. Pelkästään lakiin tai työsyöjintään liittyvien ongelmien poistaminen (Frankelin meritokraattinen tasa-arvo) ei vielä takaa mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumista. Reichin mukaan yksilöiden tavoitteita ja toimintaa ohjaa suuressa määrin heidän sosiaalinen ympäristönsä. Mahdollisuuksien tasa-arvon takaaminen vaatii tämän vuoksi valtiolta laaja-alaisia toimenpiteitä, koska myös sosiaaliseen ympäristöön joudutaan puuttumaan. Jos yksilöille halutaan antaa todellinen mahdollisuus hallita omaa elämäänsä, on valtion panostettava voimakkaasti paitsi koulutukseen ja inhimilliseen pääomaan myös terveydenhoitoon ja ravitsemusohjelmiin. (Waligorski 1997, 132.)

Bill Clinton on ainakin ajoittain nähnyt Reichin tavoin mahdollisuuksien antamisen laajempaa kysymyksenä kuin pelkästään koulutukseen ja työpaikkoihin tehtävinä investointeina. Presidenttinä Clinton ajoi lisäinvestointeja paitsi koulutukseen ja työpaikkoihin myös terveydenhoitoon ja ravitsemusohjelmiin. Clinton allekirjoitti 1996 vastentahoisesti republikaanien ajaman toimeentulotuki-uudistuslain joka vei oikeuden valtion osittain maksamiin ruokakuponkeihin laillisilta siirtolaisilta. (Vobejda 1996.) Kesällä 1998 Clinton kuitenkin allekirjoituksellaan palautti 250 000 lailliselle siirtolaiselle oikeuden ruokakuponkeihin. (The Ledger 1998.)

Clinton oli jo 1991 kampanjoinut lupauksella luoda Yhdysvaltoihin universaali, kaikki kansalaiset kattava sairausvakuutusjärjestelmä. Jokainen Yhdysvaltain kansalainen olisi saanut sairausvakuutuskortin joka olisi oikeuttanut kattaviin palveluihin. Ohjelman olisi rahoittanut liittovaltio, työnantajat ja työntekijät. Vanhuksille olisi liittovaltion

toimesta taattu oikeus reseptilääkkeisiin ja pitkäaikaishoitoon. Intressiryhmien suuren vastustuksen takia kongressi ei koskaan päässyt äänestämään Clintonin esityksestä. (Trattner 1999, 393–395.)

Reichin ja Clintonin tapauksessa joidenkin kolmannen tien kannattajien nostama tiukka raja mahdollisuuksien ja lopputulosten tasa-arvon välille näyttäisi hämärtyvän. Reichin ja Clintonin näkemysten ongelma mahdollisuuksien tasa-arvoa painottavan näkemyksen kannalta piilee lopulta siinä, että he joutuvat R.H. Tawneyn tapaan tunnustamaan mahdollisuuksien tasa-arvon toimivaksi periaatteeksi vain sellaisissa tilanteissa joissa lähtökohtaiset tuloerot eivät ole suuret. Tällainen näkemys puolestaan voi johtaa, kuten filosofi Lawrence Joseph on huomauttanut, hyvinkin radikaaleihin johtopäätöksiin. (Joseph 1980, 396.) Valtio joutuisi lisäämään veroprogressiota huomattavassa määrin mahdollisuuksien tasa-arvon takaamiseksi. Ajaututtaisiin tilanteeseen jossa raja mahdollisuuksien ja lopputulosten tasa-arvon välillä hämärtyisi. Raja kolmannen tien kritisoimaan vasemmistoon näyttäisi tässä tapauksessa niin ikään hämärtyvän.

Toinen ongelma Reichin ja Clintonin näkemyksissä liittyy veropolitiikkaan. Tony Blair ja Bill Clinton nousivat valtaan esittämällä, että heidän kolmas tiensä on hylännyt perinteisen ”verota ja kuluta” -politiikan (Philpot 1999). Kuitenkin esimerkiksi Reich on tähdentänyt sitä, että koulutusta ja mahdollisuuksien tasa-arvoa painottava ohjelma tulee maksamaan hyvin paljon. Voi olla jopa mahdollista, että kolmannen tien jälkimoderni hyvinvointivaltio tulee maksamaan enemmän kuin perinteinen hyvinvointivaltio. (Reich 1999.) Korkeaa verotusta toistuvasti arvostelemalla kolmannen tien poliitikot ovat synnyttäneet ilmapiirin, jossa heidän ohjelmansa riittävä rahoittaminen käy mahdottomaksi. Yleisen mielipiteen kuunteleminen oli yksi niistä perusajatuksista, jonka ympärille kolmas tie alun perin syntyi. Vasemmisto oli erkaannuttanut demokraatit liian kauaksi yleisestä mielipiteestä. Kritisoimalla korkeaa verotusta kolmannen tien kannattajat ovat itse viemässä yleistä mielipidettä suuntaan, joka tekee kolmannen tien politiikan vaikeammaksi toteuttaa.

Giddensin näkemykset ovat joissain yhteyksissä tulleet lähelle Clintonia ja Reichiä. Vaikka esimerkiksi Giddens on vaatinut mahdollisuuksien tasa-arvon painottamista lopputulosten tasa-arvon

kustannuksella, Giddens on toisaalta myös kirjoittanut, että hän ei hyväksy ”uusliberaalia” näkemystä tasa-arvosta, joka hänen mukaansa perustuu pelkästään ajatukseen mahdollisuuksien tasa-arvosta. Kun mahdollisuuksien tasa-arvo on taattu, on uusliberaalin pidettävä kaikkia lopputuloksia legitimeinä. Tällainen täydelliseen meritokratiaan perustuva yhteiskunta tuhoaisi Giddensin mukaan ”sosiaalista koheesiota”, koska vain marginaaliset erot ihmisten välillä johtaisivat suuriin tuloeroihin. Tulopyramidin pohjalle joutuneet tuntisivat olonsa lohduttomaksi, koska he ajattelisivat joutuneensa sinne ainoastaan omasta syystään.

Täydellinen meritokratia on Giddensin mielestä ristiriitainen konsepti, koska suuret tuloerot takaisivat sen, että varakkaat pystyisivät antamaan jälkeläisilleen asioita (kuten hyvän koulutuksen) joita muut eivät pystyisi antamaan. Seurauksena olisi lopulta vaurauden periytyminen ja meritokratian loppu. (Giddens 1998, 101–103.)

Kaiken kaikkiaan Giddens ei siis kiellä esimerkiksi Petrasin näkemystä, jonka mukaan markkinatalous voi uhata meritokratiaa. Tässä tapahtuu erottautuminen uusliberalismista. Uusliberaaleille pelkkä ja täydellinen mahdollisuuksien tasa-arvo ilman esimerkiksi tuloja uudelleenjakavaa verotusta riittää, Giddensille ei. Fromin näkemykset tulevat puolestaan hyvin lähelle uusliberaalien käsityksiä. Uusliberaalille mahdollisuuksien tasa-arvo tarkoittaa samoja oikeuksia kaikille sekä yksilön vapautta käyttää kykyjään kuten parhaaksi näkee. Maltilliselle keskusta-vasemmistolaiselle, kuten Giddensille, mahdollisuuksien tasa-arvo merkitsee sitä, että materiaaliset resurssit jaetaan yhteiskunnassa tarpeiden ja yksilöiden intressien pohjalta. (Hellsten 1996, 17–18.) Petrasin ongelma on se, että hän ei näe eroja mahdollisuuksien tasa-arvoa kannattavien uusliberaalien ja keskusta-vasemmistolaisten välillä.

Petrasin mukaan kolmannen tien sitoutuminen vapaisiin markkinoihin väistämättömästi heikentää meritokratiaa, mutta Giddens ei jaa tätä näkemystä. Giddensille meritokratian häviäminen ei ole väistämätöntä. Meritokratiaa voi puolustaa ja on puolustettava esimerkiksi vahvistamalla kaikkien köyhimpien sosiaalista asemaa. Näin estetään se, ettei kukaan pääse putoamaan yhteiskunnan ulkopuolelle. Vaurauden periytymistä voidaan puolestaan ehkäistä esimerkiksi puolustamalla perintöverotusta. (Giddens 2001a.)

Mahdollisuuksien periytyvyyden ehkäisemiseksi Giddens olisi Sveitsin mallia seuraten valmis verottamaan suurituloisten varallisuutta jyrkästi nousevan progressiivisen verotuksen avulla. Veroprosentti määräytyisi tällaisessa järjestelmässä vuosittain tehtävän omaisuuden arvon kartoituksen perusteella. Järjestelmän hyviin puoliin kuuluisi se, että systeemiä olisi helppo hallinnoida ja tällaisen järjestelmän avulla pystyttäisiin keräämään suuret rahat rahausumat kuin tuloveron progressiota kiristämällä. Uuden omaisuusveron avulla kerätyt varat tulisi Giddensin mukaan kohdentaa joihinkin tiettyihin tarkoituksiin. Yksi tarkoitus voisi olla esimerkiksi pienituloisista perheistä tulevien lasten koulutus. (Giddens 2007b.)

Yhdysvaltalainen kolmannen tien taloustieteilijä Robert Shapiro on ollut samoilla linjoilla kuin Giddens. Shapiroon mukaan vauraus on keskittynyt liian pienelle joukolla kansalaisista. Tämä joukko pystyy aiempaa paremmin siirtämään vaurautensa tuleville sukupolville. Shapiro pitää tällaisia kehityskulkuja ”epäamerikkalaisina”. Giddensin tavoin Shapiro olisi valmis verottamaan suuria omaisuuksia tiukemmin. (Shapiro 2003.)

Giddensistä poiketen Shapiro olisi valmis nostamaan myös muita veroja. Shapiroon mukaan suurituloisten, suuria omaisuuksia hallitsevien ja yritysten verotuksen keventämisen sijasta kolmannen tien tulisi kannattaa pienituloisten ja keskiluokan verojen leikkaamista. Tällaiset leikkaukset tulisi Shapiroon mielestä rahoittaa suurituloisten ja yritysten verotusta kiristämällä. Shapiro on perustellut ehdotuksiaan muun muassa sillä, että yhdysvaltaisten enemmistö näyttäisi kannattavan tämänsuuntaista veropolitiikkaa. (Shapiro 2005.)

Kolmannen tien kannattajat eivät ole päässeet yksimielisyyteen siitä, mitä mahdollisuuksien tasa-arvon painottaminen käytännössä merkitsee ja mikä asema sille tulisi antaa suhteessa lopputulosten tasa-arvoon. Esimerkiksi From on määritellyt mahdollisuuksien tasa-arvon erittäin suppeasti. Hänen määritelmänsä ei sisälly lainkaan sosiaalipalveluja tai tulonsiirtoja. Käytännössä ainoa valtion oikeutettu toimi mahdollisuuksien tasa-arvon lisäämiseksi on laadukkaiden koulutusmahdollisuuksien takaaminen kaikille. Reich ja ajoittain myös Clinton on vaatinut valtiolta paljon laajamittaisempia toimia, jos mahdollisuuksien tasa-arvo on päämäärä. Reich esimerkiksi hyväksyisi esimerkiksi sosiaalipalveluihin tehdyt suuret panostukset.

Isabel Sawhillin (1999) näkemyksen mukaan pelkä mahdollisuuksien tasa-arvoon painottuminen ei riitä, koska täydellistä mahdollisuuksien tasa-arvoa on mahdotonta taata. Tämä avaa ainakin implisiittisesti tien myös lopputulosten tasa-arvoon panostamiselle.

Fromin uusliberalismia lähestyvä näkemys mahdollisuuksien tasa-arvosta on kolmannen tien kannattajien piirissä esitetyistä tasa-arvonäkemyksistä kaikkein ongelmallisin. Kuten filosofi Albert Weale on todennut, ilman jonkinlaisen sosiaalisen toimeentulominimin turvaamista yksilö ei voi toimia yhteisön täysivaltaisena jäsenenä. Ilman minimitoimeentuloa yksilö ei myöskään voi olla autonominen tai vapaa. Tällaista tilaa on puolestaan poliittisen teorian taholta hyvin vaikeaa ellei mahdotonta oikeuttaa (Weale 1983, 35–58.) Toisaalta näyttäisi siltä, että Fromin näkemykset eivät näyttäisi nauttivan laajaa kannatusta kolmannen tien kannattajien piirissä.

Jos kolmannen tien kannattajat kääntyvät näkemyksissään mahdollisuuksien tasa-arvosta enemmän Giddensin ja Reichin kuin Fromin linjoille, kolmannen tien erottaminen ”toisesta tiestä” eli perinteisestä keskusta-vasemmistosta muodostuu puolestaan ongelmalliseksi. Historioitsija Gareth Daviesin mukaan mahdollisuuksien tasa-arvon painottaminen oli yksi yhdysvaltalaisen liberaalien päätavoitteita 1960-luvulle saakka. Vasta 1970-luvulla liberaalit alkoivat vaatia lopputulosten tasa-arvoa kansalaispalkan toteuttamisen muodossa (Davies 1996, 2–4). Tutkija Michael Katz on ollut Daviesin kanssa samoilla linjoilla. Katz on kirjoittanut, että ”perinteinen amerikkalainen liberalismi [...] on aina määritellyt tasa-arvon yksilön nousu tiellä olevien esteiden puutteeksi.” Katz ei näytä uskovan, että tämä painotus olisi kadonnut yhdysvaltalaisesta liberalismista. (Katz 1989, 95.) Professori Richard Piper on jakanut Katzin näkemyksen. Piperin mukaan mahdollisuuksien tasa-arvon korostaminen on ollut pysyvä osa keskusta-vasemmiston ideologiaa ainakin 1930-luvulta lähtien. (Piper 1997, 360–406.)

”Ei oikeuksia ilman velvollisuuksia”

Yksi kolmannen tien eniten käyttämistä iskulauseista sekä Yhdysvalloissa että Isossa-Britanniassa on ollut: ”Ei oikeuksia ilman velvollisuuksia”. Tä-

män iskulauseen taustalla on Giddensin mukaan näkemys siitä, että niillä, jotka hyötyvät ”sosiaalisista hyödykkeistä” (”social goods”), on velvollisuus käyttää näitä vastuullisesti. Hyödynkerääjillä on myös velvollisuus antaa jotain takaisin yhteisölle. Giddensin mukaa tämä periaate sitoo niin rikkaita kuin köyhiäkin. Yritykset ja poliitikot eivät myöskään voi asettaa itseään näiden velvollisuuksien yläpuolelle. (Giddens 2000, 52.)

Yritysten ja poliitikkojen velvollisuuksia painotti myös Bill Clinton pyrkiessään ensimmäisen keran presidentiksi. Clinton toisti usein puheissaan, että yrityksiiä, jotka eivät kunnioita työntekijöiden sä oikeuksia tulee rangaista esimerkiksi verovähennyksiä leikkaamalla. Clinton myös vaati, että kongressiedustajien palkat eivät saaneet nousta nopeammin kuin yleinen ansiotaso Yhdysvalloissa. (Greenberg 2009, 12–45.)

Giddens on kutsunut oikeuksien sitomista velvollisuuksiin myös ”uuden kansalaisuuden sopimukseksi” (”a new citizenship contract”). Tämän uuden yhteiskuntasopimuksen ytimessä on ajatus, jonka mukaan valtio tarjoaa yksilöille resursseja päättää oman elämänsä suunnasta, mutta näiden resurssien vastaanottaminen tarkoittaa samalla sitä, että yksilöillä on velvollisuus antaa yhteisölle jotain takaisin. (Giddens 2003, 6.) Giddens on käyttänyt esimerkkinä työttömyysturvaa ja painottanut, että jos valtio takaa oikeuden työttömyysturkeen, täytyy yksilöllä olla velvollisuus etsiä aktiivisesti työtä. (Giddens 1998, 65–66.)

Mikäli esimerkiksi toimeentulotukeen liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia ei tuoda selkeästi julki, on vaarana Giddensin mukaan moraalikadoksi (”moral hazard”) kutsuttu ongelma. Velvollisuuksien painottamatta jättäminen edesauttaa ”petoksen kulttuurin” (”a culture of deceit”) syntymistä ja vahvistumista. (Giddens 2001b, 8.) Giddens näyttää pelkäävän, että ilman selviä velvollisuuksia esimerkiksi toimeentulotuen saajat muuttavat käytöstään suuntaan joka ei ole yhteiskunnan näkökulmasta toivottava.

Clintonin neuvonantajana toiminut William Galston on huomauttanut, että oikeuksien määrän kasvu uhkaa valtion ja kansalaisten vastavuoroisuuteen perustuvan suhteen perustuksia. Tämän vuoksi uusien oikeuksien synnyttäminen on lopetettava. Galstonin mukaan oikeuksien määrittelyssä olisi huomioitava niiden vaikutus yhteiseen hyvään. Mikäli jokin oikeus tai sen tulkinta

on vastoin yhteistä hyvää, on tällainen oikeus tai tulkinta kumottava. Galston on lisäksi vaatinut sen täsmentämistä, että oikeus ei tarkoita samaa kuin oikeutettu toiminta. Yksilöllä voi olla oikeus esimerkiksi sananvapauden nimissä arvostella jotain toista ihmistä, mutta tämä ei välttämättä tarkoita, että tällainen arvostelu olisi oikeutettua.

Minkälaisia käytännön poliittisia johtopäätöksiä Galstonin periaatteista voidaan johtaa? Galston itse on nostanut esille muun muassa sen, että jokaisella työntekoon pystyvällä tulisi olla velvollisuus tehdä työtä. Toisaalta valtion on viimekädessä taattava, että jokaisella on mahdollisuus työhön, josta maksetaan köyhyysrajan ylittävää palkka. Yksilöllä on oikeus työhön ja riittävään toimeentuloon, mutta tämä oikeus raukeaa, jos yksilö ei ole valmis työskentelemään. (Galston 1998, 27–30.)

Bill Clinton puhui presidenttinä monissa yhteyksissä oikeuksien ja velvollisuuksien sitomisesta toisiinsa. Clinton esimerkiksi puhui siitä miten hänen kansalaispalveluolotteensa (AmeriCorps) taustalla oli filosofia, jonka mukaan yhteisön tulee palkita yhteisölle paljon antaneita jäseniään. (Clinton 1993a.) Kongressi hyväksyi ja antoi kansalaispalveluolotteeseen 360 miljoonaa dollaria 1993. Laki takasi koulutussetelin ja ilmaisen terveydenhoidon sekä minimipalkan maksamisen sellaisille henkilöille, jotka olivat valmiita työskentelemään kaksi vuotta jonkin yleishyödyllisen työn parissa. Työtehtävät liittyivät yleensä ympäristönsuojeluun, koulutukseen tai terveydenhoitoon.

Potilaiden oikeuksia tutkineelle työryhmälle Clinton painotti, että jokaisen mahdollisuuden ja oikeuden vastapainona on aina oltava uusi velvollisuus. Yksilöllä tulee olla oikeus esittää tiettyjä vaatimuksia häneen kohdistuvan terveydenhoidon suhteen, mutta yksilöllä tulee olla myös velvollisuus ottaa asioista selvää sekä huolehtia omasta terveydestään. Periaatteena tulee olla se, että kun yksilö käyttäytyy epäsosiaalisesti luoden samalla lisäkustannuksia muulle yhteisölle tällaisesta toiminnasta, on yksilöltä perittävä korvaus. Toisaalta vastuullista käytöstä on palkittava. (Clinton 1997.)

Yhdysvaltalaisen kolmannen tien ajatushautomon Progressive Policy Institutun presidentti Will Marshall on kutsunut oikeuksien ja velvollisuuksien sitomista toisiinsa ”vastavuoroisuuden säännöksi”. Säännön ydin on se, että ”mikäli mahdollista”, lait tulee suunnitella sellaisiksi, että yhteisölle jotain antavia palkitaan samaan aikaan kun yhtei-

söltä paljon saavat velvoitetaan antamaan jotain yhteisölle takaisin. Eläkkeiden ja vanhusten terveydenhoidon maksamisen yhteydessä tämä tarkoittaa Marshallin mukaan sitä, että työssäkävillä on velvollisuus maksaa verojen muodossa vanhempiensa eläkkeet ja terveydenhoito. Asian toinen puoli on se, että työssäkävillä on oikeus odottaa, että heidän lapsensa tekevät heidän kohdallaan samoin. Vastavuoroisuuden säännön hyviin puoliin kuuluu Marshallin mukaan se, että sääntö rajoittaa valtion menoja vaatimalla, että uusille eduille nimetään myös maksaja. Sääntö loisi myös uskoa valtioon osoittamalla, että valtio ajaa kaikkien kansalaisten, ei vain ”erityisryhmien” etuja. Sääntö myös luo yhteisöllisyyttä. (Marshall 1999.)

Kaikki kolmannen tien kannattajat eivät ole lämmenneet oikeuksia ja velvollisuuksia painottavalle politiikalle. Esimerkiksi Isabell Sawhill on ollut kriittinen koko oikeuksien ja velvollisuuksien painotusta kohtaan. Sawhillin mukaan oikeuksien ja velvollisuuksien yhdistäminen voi johtaa käytännössä ristiriitaisuuksiin. Kolmannen tien kannattajat painottavat, että oikeuksien ja velvollisuuksien on oikeasti koskettava kaikkia kansalaisia, mutta onko painotus näkynyt esimerkiksi lainsäädännön tasolla? Esimerkiksi toimeentulotuen saajilta ei voida kieltää käytöstä, joka on muille kansalaisille sallittua. Sawhillin mielestä velvollisuuksia tulisi harkita huolella. Järjestelmä, jossa esimerkiksi toimeentulotuen saajille asetetaan kohtuuttomia vaatimuksia, johtaa huonoihin lopputuloksiin. Vaatimukset eivät saa myöskään loukata yksilöiden vapauksia. Esimerkiksi Galston ja Clinton ovat puhuneet epäsosiaalisesta käytöksestä rankaisevan keppilinjan puolesta, mutta Sawhill ei jaa tätä näkemystä. Sawhillin mielestä olisi parempi jos velvollisuuksien täyttämiseen kannustettaisiin palkkioin, ei uhkauksia käyttäen. (Sawhill 1995, 135–138.)

Vastavuoroisiin velvollisuuksiin liittyvistä hankkeista kunnianhimoisin oli Yhdysvalloissa vuoden 1996 toimeentulotukireformi. Presidenttiehdokkaana Clinton oli luvannut tehdä toimeentulotuesta ”toisen mahdollisuuden”, ei ”elämäntapaa”. Clinton lupasi toimeentulotuen saajille koulutusta ja lastenhoitopalveluja, mutta vastineeksi toimeentulotuen saajan oli osallistuttava työnhakuun ja koulutukseen. Tietyn ajan jälkeen toimeentulotuen maksaminen loppuisi kokonaan, mutta valtio takaisi sen, että kaikilla oli mahdollisuus ansio-

työhön aikarajan umpeuduttua. Kolmannen tien kannattajat kongressissa tukivat Clintonin suunnitelmia, mutta liberaalit vieroksuivat aikarajoja sekä ajatusta toimeentulotuen poistamisesta niiltä avunsaajilta, jotka eivät suostuneet tekemään mitään avun vastineeksi. (Bryner 1998, 77–88.)

Clinton ei onnistunut toimeentulotuki uudistuksen synnyttämisessä kahtena ensimmäisenä presidenttivuotenaan, ja republikaanien vuoden 1994 vaalivoiton jälkeen aloite siirtyi heille. Clintonin mielestä republikaanien suunnitelmat toimeentulotuki uudistuksesta rankaisivat syyttömiä lapsia sekä avunsaajia, jotka ”halusivat tehdä ansiotyötä”. Lopulta Clinton kuitenkin allekirjoitti republikaanien esityksen, vaikka hän ei hyväksynyt kukaan ruokakuponkien leikkauksia tai avun poisviemistä laillisilta siirtolaisilta ja huumerioksisista tuomituilta. (Bryner 1998, 118–131.)

Clinton ja liberaalit eivät pitäneet Clinton lopulta allekirjoittamaa esitystä hyvänä. Tutkija James Caraleyn mukaan Clinton allekirjoitti lain varmistaakseen voittonsa lähestyvissä presidentinvaaleissa. (Caraley 2001–2002.) Duncanin ja Chase-Lansdalen mukaan Clinton allekirjoitti republikaanien esityksen, koska esitys asetti työvelvollisuuden avunsaannin ehdoksi. (Duncan ja Chase-Lansdale 2004, 40–42.)

Kolmannen tien kannattajat eivät olleet yksimielisesti lopullisen toimeentulotukireformin takana. Ainakin kolme kolmannen tien senaattorien järjestöön (New Democratic Coalition, NDC) kuulunutta senaattoria äänesti esitystä vastaan. Kalifornian demokraattisenaattori Dianne Feinsteinin mukaan laki vaati pienten lasten äideiltä liian suurta työpanosta. Koska laissa ei annettu riittäviä varoja lastenhoidon järjestämiseen, oli työnteon vaatiminen pienituloisilta yksinhuoltaja-äideiltä Feinsteinin mukaan kohtuutonta. (Congressional Record 1995, 19165–19168.) Feinsteinin argumentin ydin oli velvollisuuksien ja oikeuksien epätasapainossa. Samasta seikasta on huomauttanut myös Sawhill. On kohtuutonta vaatia oikeuksien vastapainoksi käytöstä, jonka toteuttaminen on hyvin vaikeaa. Tällaisessa tilanteessa valtio ikään kuin luistaa omista velvollisuuksistaan kansalaisen ja yksilön välisessä sopimuksessa. Floridan demokraattisenaattori Bob Graham, joka myös oli NDC:n jäsen, huomautti samasta ongelmasta kuin Feinstein. Valtion toimeentulotuen saajille tarjoamat palvelut eivät olleet riittäviä, jot-

ta tuen saajat olisivat pystyneet täyttämään velvollisuutensa. (Congressional Record 1995, 19172.)

North Dakotan senaattori Ken Conrad, niin ikään NDC:n jäsen, äänesti toimeentulotuki uudistuksen puolesta. Conradin mukaan vanhassa järjestelmässä pitäytyminen ei enää voinut tulla kysymykseen. Vanha järjestelmä palkitsi hänen mukaansa käytöstä, joka oli yhteiskunnan kannalta eitoivottua. Toisaalta Conrad painotti myös muiden kuin tuen saajien vastuullisuutta. Laki antoi osavaltioille suuren vapauden päättää, minkälaisen toimeentulotukijärjestelmän ne halusivat luoda. Conrad edellytti osavaltioilta vapauden vastuullista käyttöä esimerkiksi siinä muodossa, että osavaltioiden vastuulla oli hänen mukaansa huolehtia, että yksikään lapsi ei tule rangaistuksi vanhempensa toiminnan takia. (Congressional record 1996, S 9372–S9373.)

Kuten mahdollisuuksien tasa-arvon kohdalla, kolmannen tien piirissä ei ole vallinnut yksimielisyyttä myöskään oikeuksien ja velvollisuuksien määritelmistä tai sovellutusalaista. Yksimielisyyttä ei esimerkiksi ole ollut sen suhteen, voidaanko toimeentulotukea saavien äitien oikeudet ja velvollisuudet sitoa heidän lastensa oikeuksiin. Voiko lapselta evätä tuen, jos hänen äitinsä ei ole täyttänyt velvollisuuksiaan? Enemmistö kolmannen tien senaattoreista ei 1995 ollut valmis rankaisemaan lapsia siitä, että heidän vanhempansa ei ollut täyttänyt velvollisuuksiaan. (Shogren 1995.) Toisaalta, eräät kolmannen tien kannattajat olisivat hyväksyneet tällaiset toimet (Miller 2003, 111). Jos toimeentulotuen saaja on astunut työelämään, minkälaiseen apuun hän on valtion taholta oikeutettu? Tästä ei myöskään vallinnut yksimielisyyttä kolmannen tien piirissä. (Katso esim. Reich 2005, 106–107.)

Yksi syy erimielisyyksiin on ehkä ollut se, että kolmannen tien painottama oikeuksien sitominen velvollisuuksiin on näkemyksenä hyvin abstrakti. On kyseenalaista, kuinka moni ”vanha demokraatti” kannatti ajatusta täysin ehdottomista oikeuksista. Historioitsijat Neil Jumonville ja Kevin Mattson ovat sitä mieltä, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien tasapainottaminen on ollut yksi sotien jälkeisen amerikkalaisen liberalismien pääpainotuksista. Liberaalit uskoivat, että ilman velvollisuuksien (kuten verojen maksaminen ja toimiminen yhteisen hyvän puolesta) tasapainottamista oikeuksien (kuten kansalaisoikeudet) kanssa kansakunta ei ollut mahdollinen. (Jumonville ja Mattson 2007, 6.)

Sosiologi Paul Starr on Jumonvillen ja Mattsonin tavoin painottanut oikeuksien ja velvollisuuksien merkitystä amerikkalaiselle liberalismille. Liberalismin voimakas samaistuminen oikeuksien puolustamiseen 1980- ja 1990-luvulla edusti Starrin mukaan kääntymistä pois liberaalista traditiosta. Liberaalissa traditiossa on Starrin mukaan aina korostettu sitä, että poliittisten oikeuksien antaminen yksilöille merkitsee samalla sitä, että yksilöillä on velvollisuus osallistua demokraattiseen toimintaan. Se, että perusturvasta on tehty oikeus, merkitsee niin ikään Starrin mielestä sitä, että yksilöillä on velvollisuus huolehtia, että tämä perusturva pystytään tarjoamaan. (Starr 2007, 4, 204.)

Mikäli oikeuksien ja velvollisuuksien sitominen toisiinsa on asetettu niin abstraktille tasolle, että miltei kaikki keskustavasemmistolaiset voivat ainakin teoriassa kannattaa sitä, ei ristiriitojen esiintyminen käytännön tasolla ole yllättävää. Kolmannen tien näkemyksessä on myös muita ongelmia. On esimerkiksi vaikea uskoa, että monikaan kolmannen tien kannattaja on valmis viemään kaikkea yhteiskunnan tukea edes sellaisilta henkilöiltä, jotka eivät ole valmiita täyttämään mitään velvollisuuksiaan.

Oikeuksien ja velvollisuuksien vastavuoroisuuden korostaminen kohtaa samantyyppisiä ongelmia kuin mahdollisuuksien tasa-arvonkin painottaminen. Kolmannen tien kannattajat eivät ole päässeet yksimielisyyteen käsitteiden merkityksestä tai soveltamisesta. Kolmannen tien kannattajien piirissä esitetyissä näkemyksissä on ristiriitaisuuksia. Kolmannen tien kannattajat ovat myös vähintäänkin liioitelleet näkemyksensä eroja suhteessa muuhun tai ”toisen tien” keskusta-vasemmistoon.

Yhteisöllisyys

Muiden kolmannen tien arvojen tapaan yhteisöllisyyden painottamista vaivaa termin epämääräinen määrittely ja epämääräinen käyttö. Giddensille yhteisö merkitsee ilmeisesti kansalaisyhteiskuntaa, vaikka Giddens on puhunut yhteisöllisyydestä myös abstraktimmin lähiöiden, kylien ja asuinalueiden sosiaalisesta ja materiaalisesta elinvoimasta huolehtimisena. (Giddens 1998, 78–80.)

Kolmannen tien kannattajille on yhteistä se, että heidän mielestään valtion tulee edistää yhteisöllisyyttä. Siinäkin tapauksessa, että yhteisöllisyyden

katsotaan merkitsevän samaa kuin kansalaisyhteiskunnan, on valtiolle haluttu antaa voimakas rooli. Giddensin mielestä valtio voi auttaa kansalaisyhteiskuntaa antamalla verohelpotuksia vapaaehtoistyön tekijöille. Valtio voi antaa verohelpotuksia myös niille yrityksille, jotka ovat valmiita sijoittamaan johonkin tiettyyn yhteisöön voittoa. (Giddens 1998, 83–84.)

Yhteisöllisyyden painottaminen ja määrittelemisen kansalaisyhteiskunnan kautta eivät ole uusia ajatuksia yhdysvaltalaisessa keskustavasemmistolaisessa traditiossa. Ero toisen ja kolmannen tien välillä muodostuu jälleen epäselväksi. Yhdysvaltalaiset progressiivit vaativat jo ennen ensimmäistä maailmansotaa ryhmä- ja luokkapohjaisen ajattelun korvaamista kansakuntaa painottavalla ajattelulla. Valtion tuli progressiivien mukaan ajaa koko kansakunnan etua ryhmä- ja luokkaetujen sijaan. (Goldman 1963, 70–97.) Vaikka progressiivit olivat historioitsija Gary Gerstlen mukaan hyvin heterogeeninen joukko, ajatus etnisten kulttuurien hävittämisestä ja niiden korvaamisesta yhtenäisellä yhdysvaltalaisella kulttuurilla sai erittäin laajaa kannatusta progressiivien keskuudessa. Ensimmäisen maailmansodan aikana moni progressiivi uskoi Gerstlen mukaan, että valtiolla oli oikeus yhtenäistää kansa vaikka voimankäytön avulla. Monet progressiivit uskoivat myös, että etniset ja rotuun liittyvät konfliktit voitaisiin poistaa, jos työn ja pääoman suhteesta tehtäisiin tasa-arvoisempi. (Gerstle 1994, 1051–1055.)

Presidentti John F. Kennedy painotti Fromin ja Marshallin tavoin kansaa jakavien identiteettien syrjään panoa kansallisen identiteetin tieltä. (From ja Marshall 1998; Dallek 2004, 325.) Presidentti Lyndon Johnson määritteli ajamansa ”Suuren Yhteisön” (”Great Society”) paikaksi, jossa ihmisen yhteisönkaipuu tulee tyydytetyksi. Ilman yhteisöllisyyttä yksilöiden kohtalona oli Johnsonin mukaan ”yksinäisyyden”, ”tylsyyden” ja ”piittaamattomuuden” leimaama elämä (Johnson 1965, 704–707n). Historioitsija Arthur Schlesinger Jr. painotti jo 1949 yhdysvaltalaisen liberalismien filosofiaa käsittelevässä teoksessaan, että individualismi häviää yhteiskunnasta ilman vahvaa yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys ei kuitenkaan saanut johtaa autoritarismiin. Tämä oli mahdollista estää sillä, että yksilöt saivat vapaasti valita yhteisönsä. Mikään yhteisö ei saanut tukahduttaa yksilöllisyyttä. (Schlesinger 1962, 242–256.)

Kansalaisyhteiskuntatutkija William Schambran mukaan ajatus ”kansallisesta yhteisöstä” on ollut yhdysvaltalaisen liberalismiin ytimessä koko sen olemassaolon ajan. Schambran mukaan yhteisöllisyyden painottaminen on ollut jokaisen merkittävän liberaalin presidentin ohjelmassa keskeisellä paikalla Woodrow Wilsonin jälkeen. Liberaalien mukaan teollistuminen tuhosi pieniyhteisöt, mutta mahdollisti samalla korkeamman, kansakuntaan samaistuvan yhteisöllisyyden. Kansallinen yhteisö ei ollut mahdollinen ilman suurta ja aktiivista liittovaltiota, joka sääтели taloutta yhteisen hyvän varmistamiseksi. Aktiivista liittovaltiota tarvittiin myös yhteisöllisyyttä hajottavien suurten tuloerojen tasointamiseen. Franklin Delano Rooseveltin luoma sosiaaliturvalaki (Social Security Act) pyrki tasoittamaan tuloeroja ja hänen allekirjoittama National Labor Relation Act pyrki integroimaan työväenliikkeen kansakuntaan.

John F. Kennedy pyysi Schambran mukaan uuraamaan yksilön oikeudet ja yksilön nauttimat mukavuudet yhteisen hyvän puolesta. Lyndon Johnson julisti ”sodan köyhyyttä vastaan” integroidakseen pienituloiset kansalliseen yhteisöön. Johnson halusi kumota ”toisen kansakunnan”, johon mustat oli pakotettu, ja hän halusi korvata itsikkään materialismin yhteishengellä lisäämällä muun muassa tieteiden sekä taiteiden julkista tukea. (Schambra 1985, 31–38.)

Tutkijat ovat osoittaneet ongelmia monissa nykyisissä kolmannen tien yhteisöllisyyteen liittyvissä näkemyksissä. Etzioni ja Sarah Hale ovat esittäneet, että kolmannen tien yhteisöllisyysspainotuksissa esiintyy voimakasta autoritaarista alavirettä. Kolmannen tien kannattajat ovat halunneet lisää poliiseja ja tiukempia rangaistuksia monista rikoksista. Etzionin mukaan rikollisuuden kasvu on kuitenkin seurausta yhteisöllisyyden hajoamisesta, eikä ole laisinkaan selvää, onko yhteisöllisyyttä mahdollista palauttaa väkivallan avulla. Väkivaltaan turvautuminen voi jopa heikentää yksilöiden käytöstä kontrolloivien yhteisöllisten toimijoiden ääntä. (Hale 2007, 92–121.)

Etzionin mukaan yhteisölle on ominaista se, että sen piirissä yksilöitä kohdellaan itseisarvoisina ja päämäärinä. Jos yhteisölle annetaan tehtäviä, kuten talouskasvun tukeminen tai sosiaalisesta turvallisuudesta huolehtiminen, kyse ei ole enää oikeasta yhteisöstä. Yhteisöstä on kolmannen tien ajattelussa tullut väline markkinatalouden toimi-

vuuden parantamiseksi. (Hale 2007, 92–121; Etzioni 2000) Giddensin vapaaehtoistyölle tarjoamat verohelpotukset näyttäisivät olevan selkeästi ristiriidassa sellaisen yhteisön kanssa josta Etzioni kirjoittaa.

Tutkija Martin Hobanin mukaan yhteisö on kolmannen tien ajattelussa vain abstrakti poliittinen iskulause ilman sisältöä. Koska termillä yhteisö on vahva positiivinen lataus, ovat kolmannen tien kannattajat käyttäneet sitä oman politiikkansa oikeuttamiseen. Poliittista suuntaa tai poliittisia päätöksiä hahmoteltaessa yhteisöllisyyden korostamisella ei ole ollut päätöksiä ohjaavaa vaikutusta. (Hoban 2008, 259–261.) Hobanin kritiikki pätee hyvin esimerkiksi moniin Clintonin ja Uusien demokraattien julistuksiin. Reichin näkemyksiin Hobanin kritiikki osuu huomommin. Reich on esittänyt selkeitä lakiehdotuksia, jotka on johdettu hänen yhteisöllisyyden näkemyksistään.

Suurin kolmannen tien yhteisönäkemyksiin liittyvä ongelma liittyy Hobanin painottamaan ristiriitaan monen kolmannen tien kannattajan (esimerkiksi Clinton ja Galston) retoriikan tai filosofian ja heidän lakiehdotustensa välillä. Lakiehdotuksia laadittaessa yhteisönäkemyksen vaikutusta on esimerkiksi Clintonin kohdalla ollut usein vaikea huomata. On väitetty, että monet kolmannen tien kannattajien poliittisista aloitteista johtavat yhteisöllisyyden hajoamiseen, ei sen vahvistumiseen. Brittisosiologi Stuart Hall on kiinnittänyt huomiota siihen, että yhteisöllisyys ja hyvinvointivaltion kannatuspohja murenee, jos varakkaamman väestöosan annetaan ostaa itselleen paremmat hyvinvointipalvelut markkinoilta (Giddens 2000, 11–13.) Tämä näkemys on saanut kannatusta myös kolmannen tien sisällä. (Katso Kaus 1990 ja Reich 2005, passim.)

Esimerkiksi DLC:n terveydenhoitoasiantuntija David Kendall esitti 1996, että valtion tuli antaa julkisen sairausvakuutusjärjestelmä Medicaren piirissä oleville vanhuksille vuosittainen könttäsomma, jonka avulla he saisivat ostaa itselleen sellaisen sairausvakuutuksen kun haluaisivat. Jos vanhus halusi vakuutuksen, joka oli kalliimpi kuin mitä valtio oli valmis maksamaan ja joka sisälsi palveluita, joita valtio ei vaatinut, vanhus joutui maksamaan erotuksen itse. Mikäli jokin yhtiö tarjosi valtion vaatimat palvelut pienemmällä summalla kuin mitä valtio oli valmis maksamaan, vanhus olisi saanut pitää erotuksen. Valtion osuus järjestelmän rahoituksesta

määräytyisi sen mukaan, paljonko halvin ja hyvälaatuaisin vakuutus, joka kattoi tietyt palvelut asiakailtaan, verotti. (Kendall 1997, 15.)

Muut kolmannen tien kannattajat olivat Kendallin kanssa samoilla linjoilla. DLC:n entisen puheenjohtajan, Lousianan senaattori John Breauxin mukaan Kendallin ehdottama uudistus hillitsisi valtion menoja, parantaisi hoidon laatua ja toisi vanhuksille uusia palveluja. Hoidon tarjoajien byrokratia vähenisi ja yksittäisten vanhusten valta kasvaisi. (Breau 2000.)

Kaikki kolmannen tien kannattajat eivät kuitenkaan hyväksyneet Kendallin ja Breauxin ajamaa uudistusta. Uusien demokraattien koalitioon kuuluvan Peter Deuschin mukaan valtion rahoitus oli sidottu siihen, millä summalla yhtiöt hoitoja tarjosivat. Yhtiöt tulisivat varmuudella kilpailemaan siitä, kuka pystyy tarjoamaan hoidot halvimmalla. Valtion maksuosuus tulisi prosessin seurauksena laskemaan. Hintakilpailu söisi toisaalta lisäpalvelut ja laadun. Lopputuloksena olisi Deuschin mukaan se, että pienituloiset vanhuksat joutuisivat valitsemaan huonolaatuiset ja suppeat edut tarjoavat yhtiöt. Jonkin ajan kuluessa enemmistö yli 65-vuotiaista olisi Deuschin mukaan tässä tilanteessa. (Congressional Record 1999, 2790–2795.)

Kolmannen tien kannattajista ainakin Robert Reich on nähnyt ongelmallisena sen, että köyhille ja suurituloisille tarjotaan erilaisia palveluja. Reichin mukaa koko yhdysvaltalaisen sosiaaliturvajärjestelmän taustalla on ajatus, jonka mukaan ”me kaikki olemme samassa veneessä. Epäonni voi iskeä kehen vain.” Jos tästä periaatteesta luovutaan, nousee Reichin mukaan välttämättä pintaan kysymys: ”Miksi minun kovalla työllä ansaitsemani verorahat kuuluvat heille?” Suuret tuloerot johtavat Reichin mukaan siihen, että epäonni ei enää iske kaikkiin samalla tavoin, koska suurituloisilla on esimerkiksi varaa hankkia itselleen hoitopalvelut yksityissektorilta, mutta pienituloisilla tätä mahdollisuutta ei ole. (Reich 2005, 104–107.)

Kaiken kaikkiaan kolmannen tien kannattajat eivät ole päässeet yksimielisyyteen yhteisöllisyyden määritelmästä tai siitä, minkälaisia lakeja yhteisöllisyyden lisääminen vaatisi. Osittain johtuen yhteisöllisyyden abstraktista ja ristiriitaisesta määrittämisestä kolmannen tien kannattajien näkemykset suhteessa muihin keskustavasemmistolaisiin jäävät myös epäselviksi. On vaikea nähdä, mitä uutta ja aiemmasta poikkeavaa kolmas tie edustaa suhte-

sa toiseen keskusta-vasemmistoon jos tarkastelu-kohteena ovat näkemykset yhteisöllisyydestä.

Lopuksi

Yhdysvaltalaisen kolmannen tien kannattajat ovat jokseenkin yksimielisiä arvoista, joiden tulisi ohjata liikkeen ajamaa politiikkaa. Ongelmaksi on muodostunut se, että kolmannen tien kannattajat eivät ole päässeet yksimielisyyteen siitä, miten heidän kannattamansa arvot tulisi määritellä. Jos politiikan ohjenuorana toimivien arvojen määrittelyssä on paljon epäselvyyksiä ja ristiriitoja, käy arvojen soveltaminen käytäntöön vaikeaksi. Kolmannen tien kannattajat eivät ole päässeet yksimielisyyteen eri lakiehdotusten yksityiskohdista, koska he eivät ole päässeet yksimielisyyteen niiden arvojen sisällöstä, joiden tulisi ohjata valintoja lakiehdotusten yksityiskohdista päätettäessä.

Kysymykseen siitä, onko kolmannen tien arvot mahdollista määritellä siten, että liikkeen kaikki kannattajat voivat hyväksyä uudet määritelmät, ei tämän artikkelin puitteissa ole mahdollista lopullisesti vastata. Jonkinlaisia suuntaviivoja voi silti muotoilla. Mahdollisuuksien ja lopputulosten tassa-arvon erottaminen toisistaan on nähdäkseni keinotekoisista ja ilmeisesti tällainen jako on perustunut enemmän politiikkaan – tulonjaon tasoittaminen verotuksen avulla on ollut Yhdysvalloissa epäsuosittua – kuin yhteiskuntafilosofiaan (Jacobe 2008). Kolmannen tien kannattajat voisivat esimerkiksi painottaa sitoutumistaan siihen, että yhteiskunnan kaikille jäsenille tarjotaan läpi elinikään mahdollisuus parantaa omia elinolojaan.

Johdonmukaista olisi esittää, että joidenkin oikeuksien tulee olla absoluuttisia. Yhteiskunnan tulee toisin sanoen sitoutua siihen, että tietyt oikeudet, esimerkiksi oikeus perustoimentuloon ja puolueettomaan oikeudenkäyntiin, taataan kaikille riippumatta yksilöiden omasta käyttäytymisestä. Kun tällaisista oikeuksista on huolehdittu, muiden oikeuksien kohdalla voitaisiin hyvin noudattaa periaatetta, jonka mukaan oikeuksiin täytyy aina liittyä velvollisuuksia. On todennäköistä, että implisiittisellä tasolla lähes kaikki kolmannen tien kannattajat kannattavat jo nyt tällaista näkemystä.

Konsensusta ei nähdäkseni ole mahdollista löytää kolmannen tien kannattajien kesken, jos pide-

tään kiinni näkemyksestä, jonka mukaan yhteisöllisyys merkitsee vain kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien ja elinmahdollisuuksien parantamista. Yhteisöllisyys on määriteltävä laajemmin, jos kaikki kolmannen tien kannattajat halutaan mukaan. Esimerkiksi Clinton ja Galston ovat määrittäneet yhteisön keskinäisriippuvuuden hallitsemaksi verkostoksi. Tällainen määritelmä on voimakkaassa ristiriidassa sellaisen näkemyksen kanssa joka määrittelee yhteisön kansalaisyhteiskunnaksi. (Clinton 1993b; Galston 2004, 76.)

Yhdysvaltalaisen kolmannen tien kannattajien on pyrittävä määrittelemään tarkemmin arvojensa sisältö, jos liike haluaa säilyttää kannatuksensa myös tulevaisuudessa. Filosofiaansa terävöittämillä kolmannen tien kannattajat voisivat osoittaa, että heidän liikkeessään on kyse jostakin muusta kun poliittisen sanoman muuttamisesta äänestäjien hetkellisiä mieltymyksiä myötäileviksi. Tarkasti määritellyt arvot saattaisivat myös helpottaa yhteisymmärrykseen pääsyä liikkeen kannattajien kesken eri lakien sisällöstä päätettäessä.

LÄHTEET

- Allender, Paul. 2001. What's New about "New Labour"? *Politics* 21:1.
- Baer, S. Kenneth. 2000. *Reinventing Democrats: The Politics of Liberalism from Reagan to Clinton*. Lawrence: University Press of Kansas.
- Breaux, John. 2000. Saving Medicare from itself. *Blueprint*. April.
- Bryner, Gary. 1998. *Politics and Public Morality: The Great American Welfare Reform debate*. New York: W.W. Norton & Company.
- Caraley, James 2001–2002. Ending Welfare as We Know It: A Reform still in progress. *Political Science Quarterly*. Winter.
- Celis, William. 1994. New Education Legislation Defines Federal Law in Nation's classrooms. *New York Times*. March 30.
- Clinton, William J. 1993a. Remarks on the National Service at Rutgers University in New Brunswick. March 1. <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=46275>. Tarkastettu 3.3.2010.
- Clinton, William J. 1993b. Remarks at the Democratic Governor's Association Dinner. 1.2. <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=46589>. Tarkastettu 3.3.2010.
- Clinton, William J. 1997. Remarks announcing the Health Care "Consumer Bill of rights and responsibilities". November 20. <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=53590>. Tarkastettu 3.3.2010.
- Congressional Record. 1995 Personal Responsibility and Work Act of 1995 – Conference Report. December 21–22. Washington D.C. United States Congress.
- Congressional Record. 1996. Personal Responsibility and Work Opportunity Reconciliation Act of 1996 – Conference Report. August 1. Washington D.C. United States Congress.
- Congressional Record. 1999. Medicare must not be privatized. May 9. Washington D.C. United States Congress.
- Dallek, Robert. 2004. *John F. Kennedy: An Unfinished Life*. London: Penguin Books.
- Davies, Gareth. 1996. *From opportunity to Entitlement. The transformation and decline of Great Society Liberalism*. Lawrence: University of Kansas Press.
- Democratic Leadership Council. 1990. The New Orleans Declaration. March 1.
- Dionne, E.J. 1998. The Big Idea. *Washington Post*. August 9.
- Driver, Stephen. 2004. North Atlantic Drift: Welfare reform and the "Third Way" politics of New Labour and the New Democrats. Teoksessa Hale Sarah (eds.) *The Third Way and beyond: Criticism, futures and alternatives*. Manchester. Manchester University Press.
- Duncan, Greg J. ja Chase-Lansdale, Lindsay P. 2004. *For better and for worse: Welfare reform and the well-being of children and families*. New York: Russell Sage Foundation.
- Etzioni, Amitai 2000. *Third Way to a good society*. London: Demos.
- Frankel, Charles 1971. Equal opportunity. *Ethics*. 81:3.
- From, Al. 1999. Who owns the Third Way. *The New Democrat*. May 1.
- From, Al ja Marshall, Will. 1998. Building the Next Democratic Majority. *Blueprint*. September.
- Galston, William A. 1998. A Public Philosophy for the 21st Century. *The Responsive Community*, 8:3.
- Galston, William. 2004. Incomplete Victory: The Rise of the New Democrats. Teoksessa Peter Berkowitz (ed.), *Varieties of Progressivism in America*. Stanford: Hoover Institution Press.
- Giddens, Anthony. 1998. *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*. Cambridge: Polity Press. UK.
- Giddens, Anthony. 1999. Why the left is wrong on equality. *The New Statesman*. October 25.
- Giddens, Anthony. 2000. *The Third Way and Its Critics*. Cambridge: Polity Press. UK
- Giddens, Anthony. 2001a. Just Carry on Being New. *New Statesman* 11.6.
- Giddens, Anthony 2001b. Introduction. Teoksessa: *The Global Third Way Debate*. Edited by Anthony Giddens. Cambridge: Polity 2001.
- Giddens, Anthony. 2003. *Progressive Futures: New Ideas for the Center-Left*. London: Policy Network UK.
- Giddens, Anthony. 2007a. *Over to You, Mr Brown*. Cambridge: Polity UK.
- Giddens, Anthony. 2007b. Why the rich should now be made to pay. *New Statesman* April2.
- Goldman, Eric F. 1963. *Rendezvous with Destiny*. New York: Vintage books.
- Greenhouse, Steven. 1993. Clinton gambles on plan for federal spending. *New York Times*. February 15.
- Greenberg, Stanley B. 2009. *Dispatches from the war room*. New York: Thomas Dunne Books.
- Hale, Sarah. 2007. *Blair's community*. Manchester. Manchester University Press.
- Hoban, Martin. 2008. Blair's Community: Communitarian Thought and New Labour. *Community Development Journal*. 43:2.
- Hellsten, Sirkku. 1996. *Oikeutta Ilman Kohtuutta. Modernin oikeudenmukaisuuskäsityksen kritiikkiä*. Gaudeamus. Helsinki.

- Higgs, Robert. 2000. The So-Called Third Way. *The Independent Review* 4:4
- Hyde, Mark, Dixon, John ja Joyner, Melanie. 1999. Work for those that can, security for those that cannot: The United Kingdom's new social security reform agenda. *The International Social Security Review*. 52:4
- Jacobe, Dennis. 2008. Americans oppose income redistribution to fix economy. Gallup. June 27. <http://www.gallup.com/poll/108445/americans-oppose-income-redistribution-fix-economy.aspx>
- Johnson, Lyndon B. 1965. Remarks at the University of Michigan. *Public Papers of the Presidents of the United States: Lyndon B. Johnson 1963–1964*, Volume 1. Washington D.C. Government Printing Office.
- Joseph, Lawrence B. 1980. Some ways of Thinking about Equality of opportunity. *Western Political Quarterly*. Vol 33:3.
- Jumonville, Neil ja Mattson, Kevin. 2007. Introduction: Liberalism, Past and Future Tense. Teoksessa: Jumonville, Neil ja Mattson, Kevin (eds.) *Liberalism For a New Century*. Berkeley: University of California Press.
- Katz, Michael B. *The Undeserving Poor. From The war on Poverty to the War on Poor*. Pantheon Books. New York.
- Kaus, Michael. 1990. For a new equality. *New Republic*. 202:19
- Kendall, David B. 1997. Modernizing Medicare & Medicaid. *The New Democrat*. January/February.
- Kristoff, Kathy. 1993. Clinton plan expands program of earned income credit for poor. *Sunday Gazette*. August 15.
- Krugman, Paul 2007. *The Conscience of a Liberal*. London: Penguin books.
- The Ledger*. 1998. 250,000 Eligible for food stamps again. June 24
- Marshall, Will. 1999. The Rule of Reciprocity. *Blueprint*. April.
- Miller, Zell. 2003. A National Party No More. *The Conscience of a Conservative Democrat*. Macon: Stroud & Hall.
- Mufson, Steve. 1993. Clinton's social safety net: a bigger tax credit. *Washington Post*. March 6.
- O'Connor, Brandon. 2002. Policies, Principles and Polls: Bill Clinton's Third Way Welfare Politics 1992–1996. *Australian Journal of Politics & History*. 48:3
- Piper, Richard J. 1997. *Ideologies and institutions*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Petras, James. 2000. The Third Way: Myth and Reality. *Monthly review: an Independent Socialist Magazine*. March.
- Philpot, Robert. 1999. Why Bill Clinton is a hero. *The New Statesman*. July 19.
- Reich, Robert 1999. We Are All Third Wayers Now. *The American Prospect*. March.
- Reich, Robert. 2005. *Reason: Why liberals will Win the Battle for America*. New York: Vintage Books.
- Romano, Flavio. 2006. *Clinton and Blair: The Political economy of the Third Way*. Oxford. Routledge.
- Sawhill, Isabeth V. 1995. New Paternalism: Earned Welfare. Teoksessa: Amitai Etzioni (eds.) *Rights and the Common Good*. New York: St. Martin's Press.
- Schambra, William. 1985. Progressive liberalism and American "community". *The Public Interest*. Summer.
- Schlesinger, Arthur jr. 1962. *The Vital Center: The politics of Freedom*. Boston. Houghton Mifflin.
- Shapiro, Robert J. 2003. Spreading the Wealth. *Blueprint*. June 30.
- Shapiro, Robert J. 2005. Tax reform or Bust. *Blueprint*. May 31.
- Shogren, Elisabeth. 1995. Democrats debut welfare plan. *Pittsburg Post-Gazette*. February 11.
- Starr, Paul. 2007. *Freedom's Power: The True Force of Liberalism*. New York: Basic Books.
- Studlar, Donley T. 2003. Anglo-American Origins and International Diffusion of the "Third Way". *Politics & Policy* 31:1 26–52.
- Trattner, Walter I . 1999. *From Poor Law to the Welfare State*. New York: The Free Press.
- Vobejda, Barbara. 1996. Clinton signs welfare bill amid divisions. *Washington Post*. August 23.
- Waddan, Alex. 2002. *Clinton's Legacy: A New Democrat in governance*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Weale, Albert. 1983. *Political Theory and Social Policy*. London: Macmillan.
- Waligorski, Conrad P. 1997. *Liberal Economics and Democracy*. Lawrence: University of Kansas Press.
- Whiting, R.C. 2000. *The Labour party and taxation*. Cambridge: Cambridge University Press.

VIITTEET

¹ Stagflaatio merkitsee sitä, että työttömyys ja inflaatio kasvavat yhtäaikaan.

² Tässä artikkelissa käytetään muista kuin kolmannen tien keskustavaemmistolaisista yhdysvaltalaisessa keskustelussa esiintyviä termejä ”liberaali” tai ”vasemmisto”.